

نقد و بررسی فرهنگ فارسی اعلام

فرهاد قربانزاده (مؤسسه لغت‌نامه دهخدا)

فرهنگ فارسی اعلام کتابی است یک‌جلدی از غلامحسین صدری‌افشار و نسرین حکمی و نسترن حکمی که ویرایش جدید آن در سال ۱۳۸۹ منتشر شد. ویراست دوم این کتاب با ویراست قبلی آن بسیار متفاوت است؛ به گونه‌ای که شاید بتوان آن را تألیف جدیدی به حساب آورد.

مؤلفان فرهنگ فارسی اعلام در مقدمه آن نوشته‌اند: «کتابی که در دست دارید ویراست دوم اثری است که اول‌بار در سال ۱۳۸۳ منتشر شد، شامل معرفی اشخاص، مکان‌ها، اثرهای فکری و فرهنگی، نهادهای اجتماعی و رویدادهای مهم جهانی و ملی» (صدری‌افشار و همکاران ۱۳۸۹، هفت).

تا جایی که نویسنده این مقاله آگاهی دارد تنها دو کتاب فارسی با مضمونی مشابه فرهنگ فارسی اعلام منتشر شده‌است؛ نخستین کتاب، فرهنگ عمید (جغرافیا و تاریخ) نام دارد که در سال ۱۳۴۶ و در ۱۱۰۹ صفحه منتشر شد. این کتاب در عین مفید بودن، زیر سایه فرهنگ‌های لغت حسن عمید قرار گرفت و بسیار مهجور ماند. تا آنجا که بسیاری از افراد متخصص نیز از وجود این فرهنگ مفید بی‌خبرند. اثر دیگر جلد پنجم و ششم فرهنگ فارسی معین است.

فرهنگ فارسی اعلام نه‌تنها جدیدترین تألیف در حوزه فرهنگ‌های اعلام در زبان فارسی است، بلکه با تألیف آن، تا حد زیادی، خلأ چنین فرهنگ‌هایی پُر شده‌است. پیش از این با تألیف کتاب‌هایی مانند اثر آفرینان، پژوهشگران معاصر ایران، فرهنگ اعلام سخن، و فرهنگ شاعران و نویسندگان معاصر سخن پژوهش‌های معتبری در این حوزه صورت گرفته‌است، اما نویسندگان این منابع تنها به ذکر «اشخاص» پرداخته‌اند و هیچ‌یک از آن‌ها از لحاظ گستردگی مدخل‌ها و مقاله‌ها قابل مقایسه با فرهنگ فارسی اعلام نیستند. فرهنگ ادبیات فارسی (شریفی) نیز به موضوعات گوناگون ادبی پرداخته‌است و یک فرهنگ اعلام عمومی نیست.

فرهنگ فارسی اعلام از لحاظ گستره مدخل‌ها شباهت بسیاری با بخش دوم همتای فرانسوی خود، *Le Petit Larousse Illustré*، دارد. این فرهنگ مشهور فرانسوی از دو بخش اصلی تشکیل می‌شود؛ بخش نخست (از صفحه ۱ تا ۱۰۸۹) به واژه‌ها اختصاص دارد و بخش دوم (از صفحه ۱۰۹۱ تا ۱۷۸۲) دربردارنده ۲۸۰۰۰ مدخل ادبی، تاریخی، جغرافیایی، سیاسی، هنری، و... است. تقریباً در تمامی صفحه‌های این کتاب یک یا چند تصویر رنگی دیده می‌شود (مجموعاً حدود ۵۰۰۰ تصویر). به پیوست بخش اعلام، سال‌شمار جهان (*chronologie universelle*) قرار دارد که شماره صفحه‌های آن با عددهای رومی، مانند LXII، LXIII، و... مشخص شده‌است. این پیوست از ۱۳/۷۰۰/۰۰۰/۰۰۰ سال قبل از میلاد با Big Bang آغاز می‌شود و تا سال ۲۰۱۰ میلادی با Haiti ادامه می‌یابد.

فرهنگ فارسی اعلام دربردارنده «حدود ۱۷۰۰۰ مدخل» است (صدری‌افشار و همکاران ۱۳۸۹، هفت). به گفته مؤلفان، معیار انتخاب مدخل‌ها در ویرایش دوم توجه به ویژگی‌های زیر بوده‌است: ۱. تعلق به زمان معاصر یا گذشته نزدیک؛ ۲. تعلق به ایران به مفهوم تاریخی آن؛ ۳. تعلق به سرزمین‌های همجوار؛ ۴. تعلق به خلاقیت‌های فکری و فرهنگی؛ ۵. معروفیت در ایران (به‌ویژه در آثار مکتوب). براین اساس، همه شهرهای کنونی و بسیاری از شهرهای قدیمی ایران، همه کشورها و پایتخت‌های جهان، بسیاری از معروف‌ترین شخصیت‌های سیاسی، ادبی، هنری، علمی، جهانگردان، کاشفان و مخترعان، کتاب‌ها، نقاشی‌ها، بناها، فیلم‌ها و نمایشنامه‌ها، جنگ‌ها، انقلاب‌ها،

پیمان‌نامه‌ها، سازمان‌ها و نهادهای جهانی، جشن‌ها، روزهای یادبود، اساطیر، دین‌ها، فرقه‌ها، زبان‌ها و قوم‌ها معرفی شده‌است (صدری‌افشار و همکاران ۱۳۸۹، هفت). در ادامه، مندرجات مقاله به چند بخش تقسیم شده‌است و در هر قسمت بخشی از فرهنگ فارسی اعلام نقد و بررسی خواهد شد. گفتنی است که نگارنده بیشتر به مدخل‌های مرتبط با زبان و ادبیات فارسی و جغرافیا و همچنین مدخل‌های عمومی پرداخته و از وارد شدن به مباحثی که خارج از حوزه تخصصی وی بوده خودداری کرده‌است. علاوه‌براین برای بهره‌مندی از داده‌های بیشتر و جلوگیری از همپوشی اطلاعات، در تألیف این مقاله، اغلب از کتاب‌هایی استفاده شده‌است که طبق کتابنامه فرهنگ فارسی اعلام (ص ۹۹۹-۹۹۷)، جزء منابع مؤلفان این فرهنگ نبوده‌است.

۱. افزوده‌های ویراست جدید

- از میان انبوه مدخل‌های جدیدی که در این ویراست اضافه شده‌اند، غالب آن‌ها به شخصیت‌های معروفی از جمله هنرمندان، سیاستمداران، پژوهشگران، و نویسندگانی اختصاص دارد که پس از سال ۱۳۸۳ (سال انتشار ویرایش نخست این فرهنگ) در گذشته‌اند؛ از جمله: آذریزدی، مهدی؛ ابراهیمی، نادر؛ اجویت، بُلند؛ اعتمادزاده، محمود؛ اعلم، امیر هوشنگ؛ امین‌پور، قیصر؛ باغچه‌بان، ثمین؛ بوتو، بی‌نظیر؛ بویس، مری؛ پاواروتی، لوچیانو؛ جکسن، مایکل؛ حسین، صدام؛ سیدحسینی، رضا؛ شکیبایی، خسرو؛ شهیدی، سید جعفر؛ صلاحی، عمران؛ فالآچی، اوریانا؛ فصیح، اسماعیل؛ محمدظاهرشاه؛ مَکری، محمد؛ ملاقلی‌پور، رسول؛ ممیز، مرتضی؛ هوشمند، فرخ‌لقا؛ یاحقی، پرویز.

۲. تصویر

- تصویرها همه‌جا با اندازه‌ای یکسان و (به‌جز مواردی که دو تصویر در کنار هم آمده‌است) در سمت چپ ستون دیده می‌شود.
- حرف «آ» که ۵۶ صفحه از کتاب را به خود اختصاص داده دارای ۱۰۹ تصویر است؛ به این ترتیب، می‌توان گفت متن ۹۹۶ صفحه‌ای کتاب حدوداً شامل ۱۹۴۰ عکس است که نسبت به کتاب‌های مشابه تعداد قابل‌توجهی است.

- تصویرها و نقشه‌های موجود در مدخل‌های آشور، استرالیا، اهرام، ایرلند، ایسلند، تهران، کانادا، و هرمزگان در مقایسه با دیگر تصویرهای فرهنگ بزرگ هستند که بهتر است در ویرایش بعدی کوچک‌تر شوند.

- کیفیت تصویرها در حد بسیار مناسبی است، ولی در برخی موارد استثناهایی نیز دیده می‌شود، از جمله: آدمیت، فریدون؛ بلاغی، عبدالحجت؛ دهخدا، علی‌اکبر؛ سالار جنگ؛ صناعی، محمود؛ کاظم‌زاده ایرانشهر، حسین؛ معتضدی، خانابا؛ منصوری، ذبیح‌الله.

۳. آوانویسی

- در این فرهنگ برای ضبط تلفظ صحیح سرمدخل‌ها از نشانه‌های آوایی لاتین استفاده شده است. «به منظور تشخیص بین واج‌نویسی از یک سو و آوانویسی یا نوشته عادی از سوی دیگر، معمولاً واج‌نویسی را بین دو خط متمایل - یعنی / / - قرار می‌دهند.» (حق‌شناس ۱۳۸۴، ص ۳۴) با نگاهی گذرا به ضبط تلفظ‌های این فرهنگ و با توجه به استفاده از دو خط مایل، چنین به نظر می‌رسد که مؤلفان از «واج‌نویسی» برای نشان دادن تلفظ‌ها استفاده کرده‌اند، اما با مراجعه به جدول «نشانه‌های آوایی» در ابتدای کتاب می‌بینیم که در برخی موارد، مرز میان «واج‌نویسی» و «آوانویسی» در این فرهنگ نادیده گرفته شده است (← حق‌شناس ۱۳۸۴، ص ۳۰-۳۳). در فرهنگ فارسی اعلام شاهد نشانه‌هایی مانند ā برای «آ» (بلند)، â برای «آ» (کوتاه)، i برای «ی» [بلند]، î برای «ی» (کوتاه)، o برای «و» [بلند]، u برای «و» [بلند]، و û برای «و» (کوتاه) هستیم. با توجه به حق‌شناس (۱۳۸۴)، انتخاب یک نشانه برای واکه (مصوت)‌های i «ی»، o «و»، و â «آ/ا» کافی است و تفکیک این واکه‌ها به کوتاه و بلند ما را از «واج‌نویسی» وارد مقوله «آوانویسی» خواهد کرد. در آن صورت باید برای تمامی آواهایی که به چند صورت تلفظ می‌شوند نشانه‌ای جداگانه وضع کرد.

- در جدول نشانه‌های آوایی این فرهنگ، نشانه واکه مرکب aw برای «او» (بلند) قرار دارد که در فارسی معاصر چنین واکه‌ای وجود ندارد و به جای آن ow به کار می‌رود.

۱. برای نشان دادن کشیدگی واکه (مصوت) باید از دو مثلث کوچک به شکل /-:/ استفاده کرد، نه از نشانهٔ دونقطه /-:/.

۴. صفحه‌آرایی

– صفحه‌آرایی فرهنگ فارسی اعلام به صورتی چشم‌نواز انجام شده‌است. استفاده از قلم‌های مناسب و متنوع رایانه‌ای، فاصله سطرهای مناسب، و دیگر ریزه‌کاری‌های مربوط به صفحه‌آرایی، این فرهنگ را در زمره کتاب‌های خوش‌خوان فارسی درآورده‌است.

– در انتهای هر مدخل، یک سطر خالی وجود دارد که در فرهنگ‌ها و دانشنامه‌ها معمول نیست. از آنجایی که این فرهنگ هفده‌هزار مدخل دارد، هفده‌هزار سطر خالی نیز در این فرهنگ وجود دارد که با حذف آن‌ها می‌توان چندین هزار مدخل دیگر به کتاب افزود.

۵. نشانه‌های اختصاری

– در این فرهنگ از نشانه‌های اختصاری استفاده نشده‌است که برخلاف باور اغلب فرهنگ‌نویسان ایرانی یکی از ویژگی‌های مثبت این کتاب است. فرهنگ‌نویسانی که تفاوت استفاده از نشانه‌های اختصاری و صورت کامل واژه‌های پرکاربرد در فرهنگ را به وسیله رایانه مقایسه نکرده‌اند چنین می‌پندارند که نشانه‌های اختصاری، حجم زیادی از فرهنگ را کاهش می‌دهد؛ درحالی که اصلاً این‌گونه نیست. توضیح اینکه در فرهنگ‌ها، در انتهای اغلب مدخل‌ها حدود نیم سطر جای خالی وجود دارد که وقتی از صورت کامل کلمه استفاده شود، فقط چند میلی‌متر از این جای خالی پر می‌شود و حجم زیادی به فرهنگ افزوده نمی‌شود. امروزه در بسیاری از فرهنگ‌های انگلیسی نیز به‌ندرت از نشانه اختصاری استفاده می‌شود. برای مثال در *Cambridge Advanced Learner's Dictionary* هویت‌های دستوری به صورت کامل *noun*، *conjunction*، *verb*، *suffix*، *pronoun*، *prefix* ذکر شده‌است. از سوی دیگر حروف خط فارسی برخلاف حروف خط لاتین به صورت متصل نوشته می‌شوند و برای «اختصارسازی» چندان مناسب نیست. «علائم اختصاری به شکل تقلیدی و کورکورانه آن چندان مفید نیست و زبان طولانی و مختصرنشده نویسندگان شیوانویس به مراتب بهتر از زبان مختصرشده پاره‌ای از علمای بی‌دقت است؛ زیرا آن‌یک، روشن و فصیح و قابل فهم است، ولی این‌یک، مبهم است و پیچیده.» (فرشیدورد ۱۳۸۷، ص ۳۲۶) اگر در فرهنگ‌های انگلیسی برای کلمه‌ای مانند *German* نشانه اختصاری *Ger* نوشته می‌شود گمراه‌کننده

نیست، ولی آیا به کار بردن «لظ.» (= تلفظ) و «ماز.» (= مازندرانی) و «متر.» (= مَترک / ترکی شده) و «مل.» (= معمولی) و «نقد.» (= نقود / مسکوکات) (← معین ۱۳۷۱) موجب دشواری استفاده از فرهنگ نمی‌شود؟ در برخی موارد به نظر می‌رسد فرهنگ‌نویسان ایرانی بدون هیچ دلیل موجهی به استفاده از نشانه‌های اختصاری اصرار دارند، چنان‌که «ر.» (= ربط) و «زما.» (= زمان) و «سین.» (= سینما) و «شیم.» (= شیمی) و «طبر.» (= طبری) (← معین ۱۳۷۱) تنها یک یا دو میلی‌متر نسبت به صورت کامل خود جای کمتری اشغال می‌کنند. چنین واژه‌هایی اگر صدها بار هم در فرهنگ تکرار شوند تنها چند سطر به فرهنگ خواهند افزود. در برخی فرهنگ‌ها (← معین ۱۳۷۱) نیز از «و» به جای «ولادت» استفاده می‌شود که ممکن است با «وفات» اشتباه شود (نیز ← حسنی ۱۳۸۶).

۶. پیشنهادها

در موارد زیر، آنچه بعد از علامت ○ می‌آید از فرهنگ فارسی اعلام و آنچه بعد از نشانه ● می‌آید پیشنهادهای نگارنده است.

○ /abunasre-atabi/

● /abunasre-otbi/ (دانشنامه زبان و ادب

فارسی، جلد ۲، ذیل «تاریخ یمینی»)

اشترنامه

○ مثنوی عرفانی از عطار [= خردنامه].

● (← پندنامه)

انجمن آرای ناصری

○ فرهنگ فارسی از رضاقلی‌خان هدایت (تألیف ۱۲۸۶ قمری).

● فرهنگ فارسی از رضاقلی‌خان هدایت (تألیف ۱۲۸۸ قمری) (← هدایت ۱۲۸۸ قمری).

ایران

ابراهیم اشتر

○ (۳۷- قمری)

● (۷۲- قمری) (دانشنامه دانش‌گستر، ذیل «تاریخ یمینی»)

«ابراهیم اشتر نخعی»

ابن بابویه

○ /ebne-bābeveyh/

● /ebne-bābuye(bābeveyh)/ (انوری

۱۳۸۷، ذیل «ابن بابویه»)

ابن طقطقی

○ /ebne-taqtāqi/

● /ebne-teqtaqā/ (انوری ۱۳۸۷، ذیل

«ابن طقطقی»؛ دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، ذیل «ابن طقطقی»)

ابونصر عتبی

پندنامه

○ مثنوی فارسی از عطار در پند و اندرز.
● تمام منظومه‌های ناتندرستی که به اسم بلبل‌نامه، بیسرنامه، پسرنامه، حیدری‌نامه، پندنامه، جواهرالذات، حلاج‌نامه، سیاه‌نامه، اشترنامه، لسان‌الغیب، مظهرالذات، معراج‌نامه، مفتاح‌الفتح، زهت‌نامه، وصلت‌نامه، [و] هیلاج‌نامه وجود دارد و بعضی از آن‌ها، مانند پندنامه، متأسفانه بارها و بارها به نام او نشر یافته، هیچ‌کدام از آثار او نیست (شفیعی کدکنی، ۱۳۸۷، ص ۳۷).

توفیق

○ نشریه فکاهی... که در سال ۱۳۰۴ شمسی... ایجاد شد.

● نشریه فکاهی... که از سال ۱۳۰۱ شمسی به بعد در تهران... منتشر شد (دانشنامه زبان و ادب فارسی، جلد ۲، ذیل «توفیق»).

جعفرخان از فرنگ برگشته

○ نمایشنامه ایرانی (۱۳۰۳ شمسی)، از علی نوروز.

جعفرخان از فرنگ آمده

○ زرین‌کوب ۱۳۸۵، ص ۵۵۵؛ یوسفی ۱۳۸۰، ج ۲، ص ۲۸۵

جمال‌زاده

○ جمال‌زاده، محمدعلی (۱۲۷۴-۱۳۷۶ شمسی).

● جمال‌زاده، محمدعلی (۱۲۷۰-۱۳۷۶ شمسی) (دانشنامه زبان و ادب فارسی، جلد ۲، ذیل «جمال‌زاده»؛ شریفی ۱۳۸۷، ذیل «جمال‌زاده»).

○ کشور جمهوری اسلامی، ... مساحت ۱۶۴۸۱۹۵ کیلومتر مربع.

● کشور جمهوری اسلامی، ... مساحت ۱۶۲۳۷۸۰ کیلومتر مربع (جعفری ۱۳۸۴، ص پانزده).

بحارالانوار

○ کتاب دینی و تاریخی عربی از محمدباقر مجلسی (در ۲۵ جلد).

● این کتاب در ۲۵ جلد به صورت چاپ سنگی و در ۱۱۰ جلد به صورت چاپ حروفی منتشر شده است و علاوه بر این چاپ‌های گوناگون دیگری نیز دارد (← فرهنگ آثار ایرانی - اسلامی، جلد ۱، ذیل «بحارالانوار»).

بهار عجم

○ فرهنگ فارسی به فارسی، که در سال ۱۱۸۲ قمری در هند تألیف شده است.

● فرهنگ فارسی به فارسی از لاله‌تیک چندبهار، که در سال ۱۱۵۲ قمری در هند تألیف شده است (← دزفولیان ۱۳۸۰، ص چهارده).

بیان‌الادیان

○ کتاب فارسی از ابوالمعالی محمدابن عبیدالله (تألیف ۴۸۹ قمری)، درباره ملل و نحل.

● کتاب فارسی... (تألیف ۴۸۵ قمری)... (← اقبال ۱۳۷۶، ص ۱۲).

بیستون

○ از لحاظ ترتیب الفبایی بعد از مدخل «بیست‌وهشتم مرداد» قرار دارد.

● باید قبل از مدخل «بیست‌ونهم اسفند» قرار بگیرد.

○ یازده جلد آن (از حرف ب تا واژه چشتیه) تاکنون چاپ شده‌است.

● تاکنون (۱۳۹۲) شانزده جلد آن (از حرف «ب» تا مدخل «داعی») منتشر شده‌است.

دانشنامهٔ زبان و ادب فارسی

○ تاکنون یک جلد از آن (آب - برزویه) منتشر شده‌است.

● تاکنون (۱۳۹۲) چهار جلد آن (تا مدخل «فردوسی») منتشر شده‌است.

دایره‌المعارف بزرگ اسلامی

○ تاکنون ۱۳ جلد آن (تا حرف پ) منتشر شده‌است.

● تاکنون (۱۳۹۲) نوزده جلد آن (تا مدخل «حافظ») منتشر شده‌است.

دایره‌المعارف تشیع

○ تاکنون ۱۲ جلد آن (تا اوایل حرف ق) منتشر شده‌است.

● تاکنون (۱۳۹۲) چهارده جلد آن (تا مدخل «لیلة‌المبیت») منتشر شده‌است.

دبستان‌المذاهب

○ کتاب فارسی از مؤلف ناشناس (در سال‌های ۱۰۶۴-۱۰۶۷ قمری)...

● کتابی در ملل و نحل، در شرح دین‌ها و مذهب‌های مهم، به فارسی، که بین سال‌های ۱۰۵۵ و ۱۰۶۸ در هند تألیف شده‌است (دانشنامهٔ زبان و ادب فارسی، جلد ۳، ذیل «دبستان‌المذاهب»).

دریاچهٔ بختگان

حاج‌ملاهادی سبزواری

/hāj-mollā-hādīye-sabzvāri/ ○

/hāj-mollā-hādīye-sabzevāri/ ●

○ حسین ابن احمد بلخی

● حسن ابن احمد بلخی

(← دبیرسیاقی ۱۳۶۳، ص دوازده)

حسین بایقرا

/hoseyne-bayeqrā/ ○

● /hoseyne-bāyqarā/ (دانشنامهٔ زبان و ادب

فارسی، جلد ۲، ذیل «حسین بایقرا»)

حکمت، علی اصغر

○ ناشر و مصحح دیوان جامی.

● علی‌اصغر حکمت هیچ‌گاه دیوان جامی را تصحیح نکرده‌است. او کتابی نوشته‌است با عنوان جامی، متضمن تحقیقات در تاریخ احوال و آثار منظوم و منثور خاتم‌الشعرا، نورالدین عبدالرحمن جامی (← حکمت ۱۳۸۶).

خواجوی کرمانی

○ از آثار اوست: منظومه‌های روضه‌الانوار، سامنامه...

● سال‌ها بعد از خواجو، گویندهٔ فراوان‌سخنِ ناشناخته‌ای، با تغییر اسامی و تبدیل و حذف بعضی از واژه‌ها و ابیات و افزودن بخش‌هایی بر آن [= همای و همایون] سامنامه را پدید آورده‌است که بعضی بدون توجه به تفاوت آشکار سبک و سخن، آن را به خواجو نسبت داده‌اند (عابدی ۱۳۸۷، ص سی‌وسه).

دانشنامهٔ جهان اسلام

- از لحاظ ترتیب الفبایی بعد از مدخل «دریاچه بزرگ» قرار دارد.
- باید قبل از مدخل «دریاچه بزرگ» قرار بگیرد.

روزبهان بقلی

- /ruzbehāne-baqali/ (۵۲۶-۶۰۶ قمری)
- /ruzbehāne-baqli/ (۵۲۲-۶۰۶ قمری)
- (دانشنامه زبان و ادب فارسی، جلد ۳، ذیل «روزبهان بقلی شیرازی»؛ انوری ۱۳۸۷، ذیل «روزبهان بقلی».)

روی بلاس

- /ruy-b(e)lās/
- /roy-b(e)lās/

رهام

- /rohām/
- /rohhām/ (انوری ۱۳۸۷، ذیل «رهام»، یاحقی ۱۳۸۶، ذیل «رهام»)

ریحانه‌الادب

- فرهنگ فارسی از محمدعلی مدرس خیابانی تبریزی،

- تذکره فارسی از محمدعلی مدرس خیابانی تبریزی (← مدرس خیابانی ۱۳۶۹).

زرین کوب

- ... مؤلف ارزش میراث صوفیه، از کوچه رندان، با پیر گنجه...

- ... مؤلف ارزش میراث صوفیه، از کوچه رندان، پیر گنجه در جستجوی ناکجاآباد...

شهریار نامه

- منظومه حماسی فارسی از مختاری غزنوی... که بخش کوچکی از آن چاپ شده است.

دفرمری، شارل

- /defermeri/
- /defremeri/ (در فرهنگ فارسی اعلام و در بخش «نمایه فارسی - انگلیسی» نام دفرمری به صورت Defrémeriy آمده است که ضبط فرانسوی نام وی است نه انگلیسی. ← انوری ۱۳۸۷، ذیل «دفرمری».)

دماوند

- بلندترین کوه ایران، به بلندی حدود ۶۱۷۰ متر.
- بلندترین کوه ایران، به بلندی حدود ۵۶۷۱ متر (جعفری ۱۳۸۴، ذیل «دماوند»؛ معین ۱۳۷۱، ذیل «دماوند».)

دولت‌شاه سمرقندی

- (- حدود ۹۰۰ قمری)
- (حدود ۸۴۲ - حدود ۹۰۰ قمری) (دانشنامه زبان و ادب فارسی، جلد ۳، ذیل «دولت‌شاه سمرقندی»)

دیولافوا

- /diyulāfvā/
- /diyolāfu'ā/ (در فرهنگ فارسی اعلام و در بخش «نمایه انگلیسی - فارسی» نام دیولافوا به صورت Dieulafoy آمده است.)

رضازاده شفق، صادق

- (۱۲۷۴-۱۳۵۰ شمسی)

● تاکنون (۱۳۹۲) چهارده جلد آن (تا مدخل دوزنقه) منتشر شده‌است.

گل و نوروز

○ مثنوی عاشقانه فارسی از خواجوی کرمانی (تألیف ۷۹۲ قمری).

● مثنوی عاشقانه فارسی از خواجوی کرمانی (تألیف ۷۴۲ قمری) ← عابدی ۱۳۸۷، ص سی و چهار.

لامعی گرگانی

○ /lāme'īye-gorgani/

● /lāme'īye-gorgāni/

مالی

○ کشور جمهوری، در باختر آفریقا، میان الجزایر (شمال خاوری)، نیجر (جنوب خاوری)، بوركینافاسو و ساحل عاج (جنوب)، گینه (جنوب باختری)، سنگال (باختر) و موریتانی (شمال باختری)، مساحت (باختر) و موریتانی (شمال باختری)، مساحت ۱۲۴۰۱۹۲ کیلومتر مربع.

● کشور جمهوری، ... سنگال (باختر) و موریتانی (شمال باختری)، مساحت ۱۲۴۰۱۹۲ کیلومتر مربع.

مختارنامه

○ مثنوی عرفانی از شیخ عطار

● کتابی از عطار، شامل رباعیات وی. ← عطار نیشابوری (۱۳۸۶)

● متن کامل این کتاب از روی دستنویس مصحح در ۱۸۹ صفحه و با مشخصات زیر منتشر شده‌است: مختاری غزنوی، شهریارنامه (۱۳۵۸)، به تصحیح غلامحسین بیگدلی، بدون ناشر، تهران.

ظهِیرالدین مرعشی

○ مورخ گیلانی، مؤلف تاریخ طبرستان، رویان و مازندران (حدود ۸۹۴).

● مورخ گیلانی، مؤلف تاریخ طبرستان و رویان و مازندران (تألیف ۸۸۱) ← صدری‌افشار و دیگران ۱۳۸۹، ذیل «تاریخ تبرستان و رویان و مازندران»؛ دانشنامه زبان و ادب فارسی، جلد ۲، ذیل «تاریخ طبرستان و رویان و مازندران».

عتبی

○ /atabi/

● /otbi/ (دانشنامه زبان و ادب فارسی، جلد ۲، ذیل «تاریخ یمینی»؛ معین ۱۳۷۱، ذیل «عتبی»؛ انوری ۱۳۸۷، ذیل «عتبی»)

عسجدی

○ /asjodi/

● /asjadi/ (طاهری شهاب ۱۳۴۸، ص ۱۰؛ معین ۱۳۷۱، ذیل «عسجدی» و «عسجد»).

فرهنگنامه کودکان و نوجوانان

○ تاکنون ده جلد از آن تا حرف ج منتشر شده‌است.

۷. مدخل‌های فوت‌شده

- نام برخی افراد، مکان‌ها، کتاب‌ها، اسطوره‌ها، تلمیحات، و... از مدخل‌های فرهنگ فارسی اعلام فوت شده‌است که در ادامه به برخی از آنان اشاره می‌شود. این مدخل‌ها با مراجعه به منابع گوناگون و براساس سلیقه نویسنده مقاله گردآوری شده‌است، در نتیجه امکان دارد با روش مؤلفان این فرهنگ متفاوت باشد.

- برخی از این افراد، مانند ابراهیم یونسی، اسامه بن‌لادن، الیزابت تیلور، ایرج افشار، ایرج قادری، پرویز شهریاری، جلال ذوالفنون، حسن احمدی گیوی، حمید سمندریان، حمیده خیرآبادی، سیمین دانشور، علی محمد حق‌شناس، قمر آریان، محمود گلابدره‌ای، معمر قذافی، ناصر حجازی، و... پس از انتشار ویراست دوم فرهنگ فارسی اعلام در گذشته‌اند و در نتیجه انتقادی به کتاب وارد نیست.

- بسیاری از مدخل‌های فرهنگ فارسی اعلام مربوط به نویسندگانی است که در همان مدخل به تعدادی از کتاب‌های آن‌ها اشاره شده‌است. انتظار می‌رود این‌گونه کتاب‌ها از میان مهم‌ترین آثار هر نویسنده انتخاب شده باشد و در نتیجه پیشنهاد می‌شود که هریک از این کتاب‌ها نیز به‌عنوان مدخل جداگانه‌ای ذکر شوند.

الف) کتاب‌ها:

- کتاب‌های کهن فارسی و عربی:

اب‌دع‌البدایع (۱۳۲۸ قمری، شمس‌العلمای گرگانی)؛ ارشاد‌الزراعه (قرن ۱۰، ابونصری هروی)؛ اسرار‌البلاغه (قرن ۵، عبدالقاهر جرجانی)؛ اقبال‌نامه (۵۹۹ قمری، نظامی)؛ التحبیر فی العلم‌التعبیر (قرن ۶، فخر رازی)؛ السامی فی الاسامی (قرن ۶، ابوالفضل میدانی)؛ المحاسن و الاضداد (قرن ۳، جاحظ)؛ الهی‌نامه (قرن ۶، عطار)؛ انتھانامه (قرن ۷، سلطان‌ولد)؛ انس‌التائین (قرن ۶، احمد جام)؛ اوراد‌الاحباب (قرن ۷، باخرزی)؛ بازنامه (قرن ۵، ابوالحسن نسوی)؛ بستان‌العقول (قرن ۷، زنگی بخاری)؛ تاج‌القصص (۴۷۵ قمری، ابونصر بخاری)؛ تاریخ گیلان و دیلمستان (قرن ۹، ظهیرالدین مرعشی)؛ تاریخ منتظم ناصری (۱۳۰۰ قمری، محمدحسن‌خان صنیع‌الدوله)؛ تبیان (قرن ۵، شیخ طوسی)؛ تحریر اقلیدس (قرن ۷، نصیرالدین طوسی)؛ تحریر مجسطی (قرن ۷، نصیرالدین طوسی)؛ تحفة‌الغرائب (قرن ۵، حاسب طبری)؛ تحفة‌النفائس (= تذکره آرزو) (قرن ۱۲، سراج‌الدین علی‌خان آرزو)؛ تذکره میخانه (۱۰۲۸ قمری، عبدالنبی فخرالزمانی)؛ تذکره نصیریه (قرن ۷، خواجه نصیرالدین طوسی)؛ تذکره هفت‌اقلیم

(حدود ۱۰۰۲ قمری، امین‌احمد رازی)؛ ترجمه تاریخ یمنی (۶۰۳ قمری، جُرفادقانی)؛ تفسیر ابوالفتح (← روض الجنان و روح الجنان)؛ جام جم (۱۲۷۲ قمری، فرهاد میرزا)؛ جامع التمثیل (۱۰۵۴ قمری، هبله رودی / خبله رودی)؛ چراغ هدایت (قرن ۱۲، سراج‌الدین علی‌خان اکبرآبادی)؛ حکمة الاشراق (قرن ۶، سهروردی)؛ خسرونامه (منسوب به عطار)؛ خصال صدوق (قرن ۴، ابن‌بابویه)؛ خنک‌بت و سرخ‌بت (قرن ۴ و ۵، عنصری)؛ دلگشا (= رساله دلگشا) (قرن ۸، عبید زاکانی)؛ دیوان کبیر (← دیوان شمس)؛ رساله العشق (قرن ۶، سهروردی)؛ رساله سپهسالار (قرن ۷، فریدون بن احمد اسفهلار)؛ روح الارواح (قرن ۶، احمد بن منصور سمعانی)؛ روضة خلد (۷۳۷ قمری، مجد خوافی)؛ ریش‌نامه (قرن ۸، عبید زاکانی)؛ زادالمعاد (قرن ۱۱، محمدباقر مجلسی)؛ سام‌نامه (قرن ۸، منسوب به خواجو)؛ سراج‌السائرین (قرن ۷، احمد جامی)؛ سرمه سلیمانی (قرن ۱۱، تقی‌الدین اوحدی بلیانی)؛ سعادت‌نامه (قرن ۷، شیخ محمود شبستری)؛ سفینه‌الاولیا (قرن ۱۱، محمد داراشکوه)؛ سماع طبیعی (قرن ۴، ابن‌سینا)؛ سنی ملوک الارض و الانبیا (قرن ۴، حمزه اصفهانی)؛ شیر و شکر (قرن ۱۱، شیخ‌بهایی)؛ صد پند (قرن ۸، عبید زاکانی)؛ ظفرنامه (قرن ۹، نظام‌الدین شامی)؛ عبرت‌نامه (قرن ۱۳، فتح‌علی‌خان صبا)؛ عرفان‌الحق (قرن ۱۳، صفی‌علی‌شاه)؛ عروض و قافیه (قرن ۹، جامی)؛ عشق‌نامه (قرن ۶، سنایی)؛ عقل‌نامه (قرن ۶، سنایی)؛ عین‌الحیات (قرن ۱۱، محمدباقر مجلسی)؛ فالنامه (قرن ۸، عبید زاکانی)؛ قران‌السعدین (قرن ۷، امیرخسرو)؛ کیهان‌شناخت (قرن ۶، قطان مروزی)؛ گلشن صبا (قرن ۱۳، فتح‌علی‌خان صبا)؛ مجالس سبعه (قرن ۷، مولوی)؛ مجمع‌الانساب (۷۴۳ قمری، محمدبن علی شبانکاره‌ای)؛ مجمع‌التواریخ (= زبدة‌التواریخ) (۷۳۰ قمری، حافظ ابرو)؛ مجنون و لیلی (قرن ۷، امیرخسرو)؛ مشرق‌الانوار (قرن ۱۱، میرداماد)؛ مشکات‌الانوار (قرن ۱۱، محمدباقر مجلسی)؛ معراج‌السعاده (۱۲۶۵ قمری، ملا احمد نراقی)؛ معراج‌المؤمنین (قرن ۱۱، محمدباقر مجلسی)؛ مقامات‌العارفین (قرن ۹، قاسم انوار)؛ مکاتیب (قرن ۷، مولوی)؛ مناجات‌نامه (قرن ۵، خواجه عبدالله انصاری)؛ منطق‌العشاق (۷۰۶ قمری، اوحدی مراغه‌ای)؛ مونس‌العشاق (قرن ۶، شهاب‌الدین سهروردی)؛ نصیحت‌نامه (قرن ۹، شاه‌نعمت‌الله ولی)؛ نقدالنصوص (۸۶۳ قمری، جامی)؛ همایون‌نامه (قرن ۱۰، خواندمیر)؛ بیتمة‌الدهر (قرن ۵، ثعالبی).

– کتاب‌های معاصر فارسی

آتش از آتش (۱۳۶۴، جمال میرصادقی)؛ آسمان و ریسمان (۱۳۴۳، محمدعلی جمال‌زاده)؛ آینه‌های درداز (۱۳۶۳، هوشنگ گلشیری)؛ از رنجی که می‌بریم (۱۳۲۶، جلال آل‌احمد)؛ استخوان خوک و دست‌های جذامی (۱۳۸۳، مصطفی مستور)؛ انتری که لوطیش مرده بود (۱۳۲۸، صادق چوبک)؛ اورازان (۱۳۳۳، جلال آل‌احمد)؛ باده‌ها خبر از تغییر فصل می‌دهند (۱۳۶۳، جمال میرصادقی)؛ باغ بلور (۱۳۶۵،

محسن مخملباف؛ با لبان بسته (۱۳۸۲)، سیامک گلشیری؛ بامداد خمار (۱۳۷۴)، فتانه حاج‌سیدجوادی؛ بخارای من ایل من (۱۳۶۸)، محمد بهمن‌بیگی؛ بره گم‌شده راعی (۱۳۵۶)، هوشنگ گلشیری؛ به کی سلام کنم؟ (۱۳۵۹)، سیمین دانشور؛ پرندۀ من (۱۳۸۱)، فریبا وفی؛ پسرک بومی (۱۳۵۰)، احمد محمود؛ پنج داستان (چاپ اول: ۱۳۵۰، جلال آل‌احمد)؛ تاریخ مشروطۀ ایران (۱۳۱۹)، احمد کسروی؛ تالار آینه (۱۳۶۹)، امیرحسن چهل‌تن؛ ترلان (۱۳۸۲)، فریبا وفی؛ تلخ و شیرین (۱۳۳۴)، محمدعلی جمال‌زاده؛ تنگسیر (۱۳۴۲)، صادق چوبک؛ ثریا در اغما (۱۳۶۲)، اسماعیل فصیح؛ جای خالی سلوچ (۱۳۵۸)، محمود دولت‌آبادی؛ جزیره سرگردانی (۱۳۷۲)، سیمین دانشور؛ چراغ آخر (۱۳۴۴)؛ صادق چوبک؛ چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم (۱۳۸۰)، زویا پیرزاد؛ چشم‌هایش (۱۳۳۱)، بزرگ علوی؛ چمدان (۱۳۱۱) - ۱۳۲۰، بزرگ علوی؛ چند روایت معتبر (۱۳۸۲)، مصطفی مستور؛ حاجی آقا (۱۳۲۴)، صادق هدایت؛ خانه ادیسی‌ها (۱۳۷۱)، غزاله علیزاده؛ خسی در میقات (۱۳۴۵)، جلال آل‌احمد؛ خیمه‌شب‌بازی (۱۳۲۴)، صادق چوبک؛ دا (۱۳۸۷)، زهرا حسینی، به اهتمام اعظم حسینی) دارالمجانین (۱۳۲۱)، محمدعلی جمال‌زاده؛ داستان یک شهر (۱۳۶۰)؛ احمد محمود؛ درازنای شب (۱۳۴۹)، جمال میرصادقی؛ درخت انجیر معابد (۱۳۷۹)، احمد محمود؛ دکتر بکتاش (۱۳۶۴)، علی محمد افغانی؛ دل فولاد (۱۳۶۹)، منیرو روانی‌پور؛ دل کور (۱۳۵۱)، اسماعیل فصیح؛ دندیل (۱۳۴۵)، غلامحسین ساعدی؛ دوآلپا (۱۳۵۶)، جمال میرصادقی؛ ده نفر قزلباش (۱۳۳۶)، حسین مسرور؛ دهکده پرمال (۱۳۴۷)، امین فقیری؛ دیگر کسی صدایم نزد (۱۳۷۱)، امیرحسن چهل‌تن؛ رازهای سرزمین من (۱۳۶۹)، رضا براهنی؛ رازی در کوچه‌ها (۱۳۸۶)، فریبا وفی؛ روایت (چاپ اول: ۱۳۷۷)، بزرگ علوی؛ روز اول قبر (۱۳۴۴)، صادق چوبک؛ روزگار سپری‌شده مردم سالخورده (۱۳۶۹-۱۳۷۴)، محمود دولت‌آبادی؛ رؤیای تبت (۱۳۸۴)، فریبا وفی؛ روی ماه خداوند را ببوس (۱۳۷۹)، مصطفی مستور؛ زائری زیر باران (۱۳۴۶)، احمد محمود؛ زمستان ۶۲ (۱۳۶۶)، اسماعیل فصیح؛ زمین سوخته (۱۳۶۱)، احمد محمود؛ زندگی را به آواز بخوان (۱۳۸۳)، جمال میرصادقی؛ زنده‌به‌گور (۱۳۰۹)، صادق هدایت؛ زن زیادی (۱۳۳۱)، جلال آل‌احمد؛ ساربان سرگردان (۱۳۸۰)، سیمین دانشور؛ سالاری‌ها (۱۳۵۷)، بزرگ علوی؛ سال بلوا (۱۳۷۲)، عباس معروفی؛ سال‌های ابری (۱۳۶۹)، علی‌اشرف درویشیان؛ سایه‌روشن (۱۳۱۲)، صادق هدایت؛ سایه عمر (۱۳۴۳)، رهی معیری؛ سبک‌شناسی (۱۳۲۱)، محمدتقی بهار؛ سخن و سخنوران (۱۳۰۸ و ۱۳۱۲)، ویرایش ۲، چاپ اول: ۱۳۵۸، بدیع‌الزمان فروزانفر؛ سر و ته یک کرباس (۱۳۳۴)، محمدعلی جمال‌زاده؛ سفرنامه برادران امیدوار (۱۳۴۱)، عبدالله و عیسی امیدوار؛ سگ ولگرد (۱۳۲۱)، صادق هدایت؛ سمفونی مردگان (۱۳۶۸)، عباس معروفی؛ سنگر و مقممه‌های خالی (۱۳۴۹)، بهرام صادقی؛ سنگ صبور (۱۳۴۵)، صادق چوبک؛ سنگی بر گوری (چاپ اول: ۱۳۶۰)، جلال آل‌احمد؛ سووشون (۱۳۴۸)، سیمین دانشور؛ سه‌تار (۱۳۲۷)، جلال آل‌احمد؛ سه کتاب (۱۳۸۱)، زویا پیرزاد؛ سه

قطره خون (۱۳۱۱، صادق هدایت)؛ شادکامان دره قره‌سو (۱۳۴۵، علی محمد افغانی)؛ شازده احتجاب (۱۳۴۸، هوشنگ گلشیری)؛ شاهکار (۱۳۳۷، محمدعلی جمال‌زاده)؛ شیخراغ (۱۳۵۵، جمال میرصادقی)؛ شب‌نشینی باشکوه (۱۳۳۹، غلامحسین ساعدی)؛ شلغم میوه بهشته (۱۳۵۵، علی محمد افغانی)؛ شلوارهای وصله‌دار (۱۳۳۶، رسول پرویزی)؛ شوهر آهوخانوم (۱۳۴۰، علی محمد افغانی)؛ شهری چون بهشت (۱۳۴۰، سیمین دانشور)؛ صحرای محشر (۱۳۲۳، محمدعلی جمال‌زاده)؛ عادت می‌کنیم (۱۳۸۳، زویا پیرزاد)؛ عزاداران بی‌ل (۱۳۴۳، غلامحسین ساعدی)؛ علویه خانم (۱۳۱۲، صادق هدایت)؛ عنکبوت (۱۳۸۴، سیامک گلشیری)؛ غرب‌زدگی (۱۳۴۱، جلال آل‌احمد)؛ غریبه‌ها (۱۳۵۰، احمد محمود)؛ غیر از خدا هیچ‌کس نبود (۱۳۴۰، محمدعلی جمال‌زاده)؛ فرنگیس (۱۳۱۰، سعید نفیسی)؛ فرهنگ لغات عامیانه (۱۳۴۲، محمدعلی جمال‌زاده)؛ فرهنگ معاصر هزاره (۱۳۸۱، علی محمد حق‌شناس، حسین سامعی، نرگس انتخابی)؛ فرهنگ معاصر پویا (۱۳۸۶، محمدرضا باطنی)؛ قصه ما به سر رسید (۱۳۵۷، محمدعلی جمال‌زاده)؛ قصه‌های کوتاه برای بچه‌های ریش‌دار (۱۳۵۳، محمدعلی جمال‌زاده)؛ قُلْتَشْن دِیوان (۱۳۲۵، محمدعلی جمال‌زاده)؛ کریستین و کید (۱۳۵۰، هوشنگ گلشیری)؛ کشکول جمالی (۱۳۳۹، محمدعلی جمال‌زاده)؛ کلیدر (۱۳۵۷-۱۳۶۲، محمود دولت‌آبادی)؛ کوفیان (۱۳۵۰، امین فقیری)؛ کهنه و نو (۱۳۳۸، محمدعلی جمال‌زاده)؛ گذشت زمانه (چاپ اول: ۱۳۸۵، بزرگ علوی)؛ لولی سرمست (۱۳۴۶، رسول پرویزی)؛ مازیار (۱۳۱۲، صادق هدایت)؛ ماه کامل می‌شود (۱۳۸۹، فریبا وفی)؛ ماه نیم‌روز (۱۳۷۶، شهریار مندنی‌پور)؛ ماهی سیاه کوچولو (۱۳۴۷، صمد بهرنگی)؛ مدار صفر درجه (۱۳۷۳، احمد محمود)؛ مدیر مدرسه (۱۳۳۷، جلال آل‌احمد)؛ معصومه شیرازی (۱۳۳۳، محمدعلی جمال‌زاده)؛ ملکوت (۱۳۴۰، بهرام صادقی)؛ من دانای کل هستم (۱۳۸۳، مصطفی مستور)؛ موریانه (۱۳۶۸، بزرگ علوی)؛ میرزا (۱۳۵۷، بزرگ علوی)؛ نفرین زمین (۱۳۴۶، جلال آل‌احمد)؛ نون‌والقلم (۱۳۴۰، جلال آل‌احمد)؛ واهمه‌های بی‌نام‌ونشان (۱۳۴۶، غلامحسین ساعدی)؛ ورق‌پاره‌های زندان (۱۳۲۰، بزرگ علوی)؛ هزار سال نثر فارسی (۱۳۴۵، کریم کشاورز)؛ همسایه‌ها (ویرایش نهایی: ۱۳۴۵، احمد محمود)؛ یکلیا و تنهایی او (۱۳۳۴، تقی مدرسی)؛ یکی بود، یکی نبود (۱۳۰۰، محمدعلی جمال‌زاده)؛ یوزپلنگانی که با من دویده‌اند (۱۳۷۳، بیژن نجدی).

- کتاب‌های غربی:

آناکارنینا (۱۸۷۸، تولستوی)؛ آوای وحش (۱۹۰۳، جک لندن)؛ آیین دوستیابی (۱۹۳۶، دیل کارنگی)؛ ارباب حلقه‌ها (۱۹۵۵-۱۹۵۴، تالکین)؛ اسپارتاکوس (۱۹۵۱، هاوارد فاست)؛ ایزابل (۱۹۱۱، آندره ژید)؛ بابا لنگ‌دراز (۱۹۱۲، جین وبستر)؛ بازگشت از شوروی (۱۹۳۶، آندره ژید)؛ بهشت گمشده (۱۶۶۷،

جان میلتن؛ بیست‌هزار فرسنگ زیر دریا (۱۸۷۰، ژول ورن)؛ بیگانه (۱۹۴۲، آلبر کامو)؛ پدران و پسران (۱۸۶۲، ایوان تورگنیف)؛ پَر (شارلوت مری ماتیسن)؛ پیامبر (۱۹۲۳، جبران خلیل جبران)؛ پیرمرد و دریا (۱۹۵۲، ارنست همینگوی)؛ مقدمه بر تاریخ علم (۱۹۲۷-۱۹۴۷، جورج سارتن)؛ تام سایر (۱۸۷۶، مارک تواین)؛ جمهوری (۳۶۹-۳۸۹، افلاطون)؛ چنین گفت زردشت (۱۸۸۵-۱۸۸۳، نیچه)؛ حماسه ملی ایران (۱۸۹۶-۱۹۰۴، تنودور نلده)؛ حیات مردان نامی (قرن ۱ و ۲، پلوتارک)؛ خرمگس (۱۸۹۷، اتل لیلیان وینیچ)؛ خشم و هیاهو (۱۹۲۹، ویلیام فاکنر)؛ داستان دو شهر (۱۸۵۹، چارلز دیکنز)؛ دزیره (آن ماری سلینکو)؛ دکتر ژیاگو (۱۹۵۷، بوریس پاسترناک)؛ دون کیشوت (۱۶۱۵-۱۶۰۵، سروانتس)؛ دیوید کاپرفیلد (۱۸۵۰، چارلز دیکنز)؛ راز داوینچی (۲۰۰۳، دن براون)؛ ربه‌کا (۱۹۳۸، دافنه دوموریه)؛ رومئو و ژولیت (۱۵۹۱ یا ۱۵۹۵، ویلیام شکسپیر)؛ رؤیا (۱۸۸۸، امیل زولا)؛ زن سی‌ساله (۱۸۴۲، بالزاک)؛ زنگ‌ها برای که به صدا درمی‌آید؟ (۱۹۴۰، ارنست همینگوی)؛ ژان کریستف (۱۹۰۴، رومن رولان)؛ ژیل‌بلاس (۱۷۱۵-۱۷۳۵، لساژ)؛ سیددندان (۱۹۰۶، جک لندن)؛ سوء تفاهم (۱۹۴۴، آلبر کامو)؛ شعرالعجم (شبل‌ی نعمانی)؛ شکست‌ناپذیر (۱۹۳۸، ویلیام فاکنر)؛ عشق هرگز نمی‌میرد / بلندی‌های بادگیر (۱۸۴۷، امیلی برونته)؛ غرور و تعصب (۱۷۹۶، جین آستین)؛ قمارباز (۱۸۶۷، داستایوفسکی)؛ کوری (۱۹۹۵، ژوزه ساراماگو)؛ کیمیاگر (۱۹۸۸، پائولو کوئیلو)؛ گنسی بزرگ (۱۹۲۵، اسکات فیتزجرالد)؛ گرگ بیابان (۱۹۲۷، هرمان هسه)؛ مانده‌های زمینی (۱۹۳۵، آندره ژید)؛ مادام کاملیا (۱۸۴۸، الکساندر دوما [پسر])؛ مادر (۱۹۰۷، ماکسیم گورکی)؛ ماه و شش پنی (۱۹۱۹، سامرست موآم)؛ مروراید (۱۹۴۷، جان اشتاین‌بک)؛ موش‌ها و آدم‌ها (۱۹۳۷، جان اشتاین‌بک)؛ میشل استروگف (۱۸۷۶، ژول ورن)؛ هری پاتر (۱۹۹۸-۲۰۰۷، جی. کی. رولینگ)؛ یک سال در میان ایرانیان (۱۸۸۸، ادوارد براون)؛ یهودی سرگردان (۱۸۴۵، اوژن سو).

ب) افراد:

- شخصیت‌های ایرانی:

آتشی، منوچهر (۱۳۱۰-۱۳۸۴)؛ آریان، قمر (۱۳۰۱-۱۳۹۱)؛ آریان‌پور، عباس (۱۲۸۵-۱۳۶۳)؛ آموزگار، حبیب‌الله (۱۲۶۹-۱۳۵۹)؛ آهی، مهری (۱۳۰۱-۱۳۶۶)؛ ابوحنیفه اسکافی (قرن ۵ قمری)؛ اتابکی، پرویز (۱۳۰۷-۱۳۸۳)؛ احمدی گیوی، حسن (۱۳۰۶-۱۳۹۱)؛ ارباب کیخسرو (۱۲۵۳-۱۳۱۹)؛ اسیری لاهیجی (۹-۹۱۲ قمری)؛ افشار یزدی، محمود (۱۲۶۷-۱۳۶۳)؛ افشار، ایرج (۱۳۰۴-۱۳۸۹)؛ افکاری، جهانگیر (۱۲۹۶-۱۳۸۲)؛ الهی قمش‌های، مهدی (۱۲۸۰-۱۳۵۲)؛ امامی، کریم (۱۳۰۹-۱۳۸۴)؛ امیری فیروزکوهی (۱۲۸۸-۱۳۶۴)؛ امین‌احمد رازی (قرن ۱۰ قمری)؛ اوحدی بلیانی (۹۷۳-زنده در ۱۰۴۲

قمری)؛ ایران‌پرست، نورالله (۱۲۸۹-۱۳۷۱)؛ ایزدی، سیروس (۱۳۸۹-)؛ باستانی‌راد، حسینعلی (۱۳۶۰)؛ بامشاد (قرن ۶ میلادی)؛ بسطامی، ایرج (۱۳۳۶-۱۳۸۲)؛ بهرامی سرخسی (قرن ۴ قمری)؛ بهزادی، بهزاد (۱۳۰۶-۱۳۸۶)؛ بهمن‌بیگی، محمد (۱۲۹۸-۱۳۸۹)؛ بیانی، مهدی (۱۲۸۵-۱۳۴۶)؛ بیغمی (قرن ۹ قمری)؛ بینش، تقی (۱۳۰۰-۱۳۷۴)؛ بازارگادی، علاءالدین (۱۲۹۲-۱۳۸۳)؛ پژمان بختیاری، حسین (۱۲۷۹-۱۳۵۳)؛ پوربهای جامی (قرن ۷ قمری)؛ تدین، عطاءالله (۱۳۰۴-۱۳۸۰)؛ تقوی، نصرالله (۱۲۴۲-۱۳۲۶)؛ ثروتیان، بهروز (۱۳۱۶-۱۳۹۱)؛ جعفری، محمدتقی (۱۳۰۴-۱۳۷۷)؛ حجازی، ناصر (۱۳۲۸-۱۳۹۰)؛ حدیدی، جواد (۱۳۱۱-۱۳۸۱)؛ حسین‌بن اسعد دهستانی (قرن ۷ قمری)؛ حسینی هروی (پیش از ۶۷۱- پس از ۷۲۱ قمری)؛ حق‌شناس، علی‌محمد (۱۳۱۹-۱۳۸۹)؛ حکیم مؤمن (قرن ۱۱ و ۱۲ قمری)؛ حمیدی شیرازی، مهدی (۱۲۹۳-۱۳۶۵)؛ خدیو جم، حسین (۱۳۰۶-۱۳۶۵)؛ خرم، همایون (۱۳۰۹-۱۳۹۱)؛ خزائی، محمد (۱۲۹۳-۱۳۵۳)؛ خلخالی، عبدالرحیم (۱۲۵۱-۱۳۲۱)؛ خمینی، احمد (۱۳۲۴-۱۳۷۳)؛ خمینی، مصطفی (۱۳۰۹-۱۳۵۶)؛ خوانساری، محمد (۱۳۰۰-۱۳۸۸)؛ خیرآبادی، حمیده (۱۳۰۳-۱۳۸۹)؛ خیام‌پور، عبدالرسول (۱۲۷۷-۱۳۵۸)؛ دانشور، سیمین (۱۳۰۰-۱۳۹۰)؛ دریاگشت، محمدرسول (۱۳۸۷-)؛ ذوالفنون، جلال (۱۳۱۶-۱۳۹۰)؛ رامیار، محمود (۱۳۰۱-۱۳۶۳)؛ رجایی بخارایی، احمدعلی (۱۲۹۵-۱۳۵۷)؛ رجب‌نیا، مسعود (۱۲۹۸-۱۳۷۷)؛ رضازاده ملک، رحیم (۱۳۱۹-۱۳۸۹)؛ رضایی، عبدالعظیم (۱۳۱۱-۱۳۸۷)؛ رضی آرتیمانی (قرن ۱۱ قمری)؛ رعدی آذرخشی، غلامعلی (۱۲۸۸-۱۳۷۸)؛ رفعت، تقی (۱۲۶۸-۱۲۹۹ شمسی)؛ روحبخشان، علی‌محمد (ع)؛ عبدالحمید؛ عبدالمحمد (۱۳۱۷-۱۳۹۰)؛ رهی معیری (۱۲۸۸-۱۳۴۷)؛ ریاحی، محمدامین (۱۳۰۲-۱۳۸۸)؛ سادات‌ناصری، حسن (۱۳۰۴-۱۳۶۸)؛ سالور، سبکتکین (۱۳۰۲-۱۳۷۰)؛ سعیدی سیرجانی، علی‌اکبر (۱۳۱۰-۱۳۷۳)؛ سمندریان، حمید (۱۳۱۰-۱۳۹۱)؛ سهیلی، مهدی (۱۳۰۳-۱۳۶۶)؛ شریعت، محمدجواد (۱۳۱۵-۱۳۹۱)؛ شریفیان، عبدالحسین (۱۳۰۵-۱۳۸۸)؛ شعرانی، ابوالحسن (۱۲۸۰-۱۳۵۲)؛ شفا، شجاع‌الدین (۱۲۹۷-۱۳۸۹)؛ شهباز، حسن (۱۲۹۹-۱۳۷۵)؛ شهریاری، پرویز (۱۳۰۵-۱۳۹۱)؛ شیخی، جمیله (۱۳۰۹-۱۳۸۰)؛ صدیقیان، مهین‌دخت (۱۳۱۶-۱۳۷۸)؛ صفارزاده، طاهره (۱۳۱۵-۱۳۸۷)؛ صورتگر، لطفعلی (۱۲۷۹-۱۳۴۸)؛ عبدالرسولی، علی (۱۲۵۸-۱۳۲۲)؛ عقیقی، رحیم (۱۲۹۷-۱۳۷۵)؛ عمید زنجانی، عباسعلی (۱۳۱۶-۱۳۹۰)؛ فاضل لنکرانی، محمد (۱۳۱۰-۱۳۸۶)؛ فردین، محمدعلی (۱۳۰۹-۱۳۷۹)؛ فرزاد، مسعود (۱۲۸۵-۱۳۶۰)؛ فرشیدورد، خسرو (۱۳۰۸-۱۳۸۸)؛ فره‌وشی، بهرام (۱۳۰۶-۱۳۷۱)؛ فره‌وشی، علی‌محمد (۱۲۵۴-۱۳۴۷)؛ قادری، ایرج (۱۳۱۴-۱۳۹۱)؛ قایقران، سیروس (۱۳۴۰-۱۳۷۷)؛ کُردان، علی (۱۳۳۷-۱۳۸۸)؛ کیا، زهرا (۱۲۹۴-۱۳۶۹)؛ کیا، صادق (۱۲۹۹-۱۳۸۱)؛ گلابدره‌ای، محمود (۱۳۱۸-۱۳۹۱)؛ گل‌سرخ، خسرو (۱۳۲۲-۱۳۵۲)؛ گنجی، محمدحسن (۱۲۹۱-۱۳۹۱)؛ گوهرین، صادق (۱۲۹۳-۱۳۴۷)؛ مؤمن، زین‌العابدین (۱۲۹۳-۱۳۸۴)؛

محسن تأثیر تبریزی (۱۰۶۱-۱۱۳۱ قمری)؛ مدرس رضوی، محمدتقی (۱۲۷۴-۱۳۶۵)؛ مرتضوی، منوچهر (۱۳۰۸-۱۳۸۹)؛ مشکور، محمدجواد (۱۲۹۷-۱۳۷۴)؛ مصدق، حمید (۱۳۱۸-۱۳۷۷)؛ مقدم، محمد (۱۲۸۷-۱۳۷۵)؛ مهرداد اوستا (۱۳۰۸-۱۳۷۳)؛ نجدی، بیژن (۱۳۲۰-۱۳۷۶)؛ نراقی، احسان (۱۳۰۵-۱۳۹۱)؛ نورانی وصال، عبدالوهاب (۱۳۰۲-۱۳۷۳)؛ نوری، محمد (۱۳۰۸-۱۳۸۹)؛ هروی، حسینعلی (۱۲۹۷-۱۳۷۲)؛ ورجاوند، پرویز (۱۳۱۳-۱۳۸۶)؛ یغمایی، حبیب (۱۲۸۰-۱۳۶۳)؛ یونسی، ابراهیم (۱۳۰۵-۱۳۹۰).

- شخصیت‌های غیرایرانی:

آتش، احمد (۱۹۱۷-۱۹۶۶ میلادی)؛ آرمسترانگ، نیل (۱۹۳۰-۲۰۱۲ میلادی)؛ آیلرس، ویلهم (۱۹۰۶-۱۹۸۹ میلادی)؛ براگینسکی، یوسف ساموئیلویچ (۱۹۰۵-؟ میلادی)؛ بلومفیلد، لئونارد (۱۸۸۷-۱۹۴۹ میلادی)؛ بن‌لادن، اسامه (۱۹۵۵ یا ۱۹۵۷-۲۰۱۱ میلادی)؛ بویل، جان اندرو (۱۹۰۲-۱۹۷۸ میلادی)؛ بیچر استو، هریت الیزابت (۱۸۱۱-۱۸۹۶ میلادی)؛ تیلور، الیزابت (۱۹۳۲-۲۰۱۱ میلادی)؛ جابز، استیو (۱۹۵۵-۲۰۱۱)؛ چاوز، هوگو (۱۹۵۴-۲۰۱۳)؛ حلیمه (؟-۸ قمری)؛ دومرگان، ژاک ژان ماری (۱۸۵۷-۱۹۲۴ میلادی)؛ شکوری، محمدجان (۱۳۰۴-۱۳۹۱ شمسی)؛ قذافی، معمر (۱۹۴۲-۲۰۱۱ میلادی)؛ مارتینه، آندره (۱۹۰۸-۱۹۹۹ میلادی)؛ مکنزی، دیوید نیل (۱۹۲۶-۲۰۰۱ میلادی).

(ج) مکان‌ها و اعلام جغرافیایی

- تقریباً تمامی موارد زیر در متن‌های کهن زبان فارسی آمده‌است (← دزفولیان ۱۳۸۷؛ ابراهیمی ۱۳۷۹).

آشکدهٔ آذرگشسب (یکی از سه آشکدهٔ مهم ایران در دورهٔ ساسانیان)؛ ابوقیس (کوهی در نزدیکی مکه)؛ آخسیکت (شهر پیشین در فرارود)؛ اردشیرخرّه (از بخش‌های قدیم فارس)؛ ارزن (شهر پیشین در ارمنستان)؛ ارض موعود (فلسطین / اسرائیل)؛ استوا (دایرهٔ فرضی که زمین را به دو نیمکرهٔ شمالی و جنوبی تقسیم می‌کند)؛ اسروشنه / اشروشنه (شهر و ولایت پیشین در فرارود)؛ اکباتان (همدان / هگمتانه)؛ الله‌اکبر (کوه و تنگه‌ای در شیراز)؛ ام‌القری (مکه)؛ اوزگند (شهری در قریزستان)؛ اوش (شهری در فرارود)؛ ایله (بندر پیشین در شام)؛ ایلاق (شهر پیشین در ازبکستان که امروزه محل آن به‌درستی مشخص نیست)؛ ایلیا (بیت‌المقدس / اورشلیم)؛ بردع (نام پیشین شهر «باردا» در کشور آذربایجان)؛ بشاپور / به‌شاپور (شهر پیشین در فارس)؛ بیت‌الحرام (کعبه)؛ بیت‌اللحم / بیت لحم (شهری

در فلسطین)؛ بیکند (شهری در باختر ازبکستان)؛ بیلقان (شهر پیشین در کشور آذربایجان)؛ پرند (شهر جدید در جنوب تهران)؛ پل الله‌وردی‌خان (سی‌وسه‌پل)؛ تیه (بیابانی در شبه‌جزیره سینا)؛ جام (← تربت‌جام)؛ جَمَرَه (هریک از سه توده سنگ در وادی منی در نزدیکی مکه)؛ جی (شهری در ساحل شمالی زاینده‌رود که امروزه در اصفهان ادغام شده‌است)؛ حَرَم (۱. مکه و پیرامون کعبه. ۲. مدینه و پیرامون آرامگاه پیامبر اسلام)؛ خِرخیز (نام پیشین ناحیه‌ای وسیع در قرقیزستان)؛ خرقان (شهری در استان سمنان)؛ خَلَم (شهری در شمال افغانستان)؛ خورتق (قصر پیشین در مرکز عراق)؛ دارابگرد / دارابجرد (شهر پیشین در خاور فارس)؛ دریای اخضر / سبز / محیط (در باور پیشینان، دریایی که قسمت‌های آباد زمین را احاطه کرده‌است)؛ دریای قَلزُم (نام پیشین دریای سرخ)؛ دندانقان (شهر پیشین در ترکمنستان)؛ دَهستان (ناحیه پیشین در نزدیکی گرگان)؛ رُبع مسکون (در باور پیشینان، قسمت آباد و مسکون کره زمین)؛ رکن‌آباد (قناتی در حاشیه شیراز که امروزه تقریباً خشکیده‌است)؛ زاوه (← تربت‌حیدریه)؛ زَم (شهر پیشین در فرارود)؛ زندان اسکندر (بنایی در یزد)؛ زوزن (شهر پیشین در نزدیکی خواف که امروزه به روستا تبدیل شده‌است)؛ ساباط (شهر پیشین در مدائن)؛ سپیجاب (شهر پیشین در شمال خاوری ازبکستان)؛ سد اسکندر (در باور پیشینان، سدی از جنس روی و آهن که ذوالقرنین [= اسکندر؟ / کورش؟] برای جلوگیری از ورود قوم یاجوج و ماجوج به شهرهای جانب غربی سد بنا کرد)؛ سدیر (قصر پیشین در نزدیکی کوفه کنونی)؛ سَقلاب (نام پیشین سرزمین‌های قوم اسلاو در اروپا)؛ سَقیفَه بنی‌ساعده (محلی که در آن برخی از سران عرب پس از درگذشت پیامبر اسلام گرد آمدند و ابوبکر را به خلافت برگزیدند)؛ سناباد (قریه پیشین در مشهد کنونی که در آن علی‌بن موسی‌الرضا و هارون‌الرشید به خاک سپرده شده بودند)؛ سورستان (نام پیشین سرزمین بابل در عراق)؛ شامات (نام پیشین تمام سرزمین شام)؛ شبورقان (شهر پیشین در خراسان بزرگ و در نزدیکی بلخ)؛ طابران (یکی از دو بخش پیشین شهر طوس)؛ طراز (شهر پیشین در قزاقستان)؛ طَمعاج (۱. چین شمالی. ۲. نام پیشین شهر پکن)؛ غانقر (محل‌های بزرگ در سمرقند با درختان سرو بسیار)؛ غدیر خم (آبگیری بین مکه و مدینه که در آن، پیامبر اسلام، در تاریخ ۱۸ ذی‌الحجه سال ۱۰ قمری، علی‌بن ابی‌طالب را به جانشینی خود برگزید)؛ فَرخار (شهری قدیمی در تبت)؛ فرنگ (اروپای غربی)؛ قبادیان (قریه‌ای در شمال‌خاوری بلخ و زادگاه ناصرخسرو)؛ قرمیسین (نام پیشین کرمانشاه)؛ قُردار (شهری در پاکستان)؛ قَنُوج (شهری در هند که محمود غزنوی آن را فتح کرد)؛ کاشان / کاسان (شهری در ترکستان)؛ کافرستان (نام پیشین ناحیه «نورستان» در افغانستان)؛ گُجور (شهری در مازندران)؛ کَرخ (محل‌های در بغداد)؛ کُشان (نام پیشین سرزمینی شامل افغانستان و ترکستان و خاور ایران و باختر هند)؛ لاریجان (از بخش‌های شهرستان امل)؛ لُکام (کوهی در شام)؛ مروود / مروارود (شهر پیشین در ترکمنستان)؛ مَرُوه (تپه‌ای در مکه)؛ مسجدالنبی (مسجدی قدیمی در مدینه)؛ مسجد قُبا (مسجدی قدیمی در مدینه)؛ مقام

ابراهیم (سنگی در نزدیکی کعبه که مسلمانان آن را مقدس می‌دانند)؛ میسان (ناحیه‌ای در عراق، بین بصره و واسط)؛ میهنه (شهری در ترکمنستان و زادگاه ابوسعید ابوالخیر)؛ نوشاد (شهر پیشین در افغانستان)؛ نوقان (یکی از دو بخش پیشین شهر طوس)؛ وادی ائمن (بیابانی در نزدیکی کوه طور)؛ هزاراسب (قلعه‌ای در خوارزم)؛ وادی القرا (دره‌ای در نزدیکی مدینه و محل وقوع غزوه وادی القرا)؛ و خَش (شهری در افغانستان)؛ یمگان (ناحیه‌ای در افغانستان و محل تبعید و دفن ناصر خسرو).

د) اسطوره‌ها، افسانه‌ها، تلمیحات، و مدخل‌های دیگر:

ارژنگ (پهلوان تورانی، شاهنامه)؛ ارژنگ (دیو، شاهنامه)؛ ارژنگ (سالار مازندران، شاهنامه)؛ الله / خدا (قیاس کنید با مدخل یَهُوه در همین فرهنگ)؛ بلعم باعور (در منابع اسلامی، شخصی مستجاب‌الدعوه که ابلیس او را فریب داد)؛ پل صراط؛ جنگ اُخُد (۳ قمری)؛ جنگ بدر (۲ قمری)؛ جنگ بنی قریظه (۵ قمری)؛ جنگ جَمَل (۳۶ قمری)؛ جنگ خندق (۵ قمری)؛ جنگ خیبر (۷ قمری)؛ جنگ صِفَین (۳۷ قمری)؛ جهنم؛ دخو (شخصی قزوینی که با وجود عاقل بودن خود را به دیوانگی می‌زد. قیاس کنید با مدخل جُحا / جوحی در همین فرهنگ)؛ دَعْد و رَبَاب (در ادب فارسی، نام دو معشوق و یا عاشق و معشوقی عرب، درحالی‌که هر دو اسم زن هستند)؛ ده فرمان؛ ذوالقرنین؛ روشنگ (دختر دارا، شاهنامه)؛ سامری (شخصی مرتد در زمان موسی که در غیاب موسی گوساله‌ای از طلا ساخت)؛ سلمی salmā (در ادب فارسی، نام معشوقه‌ای عرب)؛ ظَلَمَات (در باور پیشینیان، بخش شمالی زمین که همواره شب است و آب حیات در آن قرار دارد)؛ غُرُوه و عَفْرا (در ادب فارسی، نام عاشق و معشوقی عرب)؛ عزازیل (در منابع اسلامی، نام ابلیس، قبل از نافرمانی از خداوند)؛ فرعون؛ لوح محفوظ (در منابع اسلامی، جسمی که بالای آسمان هفتم قرار دارد و آنچه بوده و هست تا روز رستاخیز، بر آن نوشته شده‌است)؛ ماروت (← هاروت و ماروت)؛ هومان (پهلوان تورانی و برادر پیران ویسه، شاهنامه).

مؤلفان در مقدمه آورده‌اند: «ویراست اول، به‌خاطر دشواری‌هایی که در جریان کار پیش آمد، با نقص‌ها و خطاهای چشمگیری همراه بود.» (صدری‌افشار و همکاران ۱۳۸۹، هفت) ای کاش همه پژوهشگران و نویسندگان ما این‌چنین بر ایرادهای کار خود تصریح می‌کردند و در برابر نقدها آشفته نمی‌شدند.

نتیجه‌گیری

در این مقاله، فرهنگ فارسی اعلام، از دید کسی که دغدغه‌های ادبی و زبانی دارد، بررسی شده‌است. قسمت اعظم مقاله حاضر به مدخل‌هایی اختصاص دارد که جای

آن‌ها در این کتاب خالی است. این فرهنگ تنها کتاب در این زمینه است که در طول چهار دهه اخیر منتشر شده و گستره مدخل‌های آن با هیچ‌یک از منابع مشابه قابل مقایسه نیست. مؤلفان در این کتاب، بسیار روشمند عمل کرده‌اند و توانسته‌اند منبعی معتبر عرضه کنند. استفاده از منابع جدید و معتبر ایرانی و فرنگی، مقدمه کارگشا، آوانویسی دقیق، عکس‌های باکیفیت، صفحه‌بندی چشم‌نواز، و از همه مهم‌تر تعریف‌نگاری‌های ساده و کوتاه و راهگشا، این فرهنگ را به کتابی تبدیل کرده‌است که حس احترام خواننده متخصص را برمی‌انگیزد. در فرهنگ فارسی اعلام، مرز بین آوانویسی و واج‌نویسی به دقت رعایت نشده‌است. بین هر مدخل یک سطر جای خالی وجود دارد که موجب افزایش بی‌ثمر حجم کتاب شده‌است. همچنین استفاده نکردن از نشانه‌های اختصاری رایج در فرهنگ‌های فارسی سبب شده‌است که مراجعه به این فرهنگ در مقایسه با فرهنگ‌های دیگر راحت‌تر باشد.

منابع:

در مقاله حاضر به برخی از منابعی که در زیر می‌آید مستقیماً ارجاع داده نشده‌است، بلکه برای استخراج مدخل‌های فوت‌شده از این منابع استفاده شده‌است.

- ابراهیمی، میرجلال (۱۳۷۹)، شرح تحلیلی اعلام مثنوی، اسلامی، تهران.
- اتحاد، هوشنگ (۱۳۸۴)، پژوهشگران معاصر ایران (جلد ۳)، فرهنگ معاصر، تهران.
- افشار، ایرج (۱۳۷۶)، «زندگی‌نامه محمدعلی جمال‌زاده»، مجله نامه فرهنگستان، سال ۳، شماره ۳.
- افشار، ایرج (۱۳۸۴)، نادره کاران، به کوشش محمد نیکویه، قطره، تهران.
- اقبال، عباس (۱۳۷۶)، بیان‌الادیان، ابوالمعالی محمدالحسینی، به کوشش محمد دبیرسیاقی، روزنه، تهران.
- انوری، حسن (۱۳۸۷)، فرهنگ اعلام سخن، سخن، تهران، سه جلد.
- انوشه، حسن (۱۳۷۸)، دانشنامه ادب فارسی، ادب فارسی در افغانستان، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران.
- جعفری، عباس (۱۳۸۴)، گیتاشناسی ایران، دایرةالمعارف جغرافیایی ایران، گیتاشناسی، تهران.
- حسینی، حمید (۱۳۸۶)، فرهنگ فارسی اعلام؛ اثری تازه با ویژگی‌های نو، مجله فرهنگ‌نویسی، شماره ۱.
- حق‌شناس، علی‌محمد (۱۳۸۴)، آواشناسی، آگاه، تهران.
- حکمت، علی‌اصغر (۱۳۸۶)، جامی، متضمن تحقیقات در تاریخ احوال و آثار منظوم و منثور خاتم‌الشعراء نورالدین عبدالرحمن جامی، توس، تهران.

- خطیبی، ابوالفضل (۱۳۸۶)، «فرهنگ جامع زبان فارسی، پیکره در فرهنگ‌نویسی فارسی و پیکره زبانی رایانه‌ای»، مجله فرهنگ‌نویسی، شماره ۱.
- خواجوی کرمانی (۱۳۸۷)، روضه‌الانوار، تصحیح محمود عابدی، میراث مکتوب، تهران.
- دائرةالمعارف بزرگ اسلامی (جلد ۴: ۱۳۷۰)، زیر نظر کاظم موسوی بجنوردی، مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، تهران.
- دانشنامه دانش‌گستر (۱۳۸۹)، زیر نظر علی رامین (و) کامران فانی (و) محمدعلی سادات، مؤسسه دانش‌گستر روز، تهران، هجده جلد.
- دانشنامه زبان و ادب فارسی (جلد ۱: ۱۳۸۴؛ جلد ۲: ۱۳۸۶؛ جلد ۳: ۱۳۸۸؛ جلد ۴: ۱۳۹۱)، به سرپرستی اسماعیل سعادت، فرهنگستان زبان و ادب فارسی، تهران.
- دبیرسیاقی، محمد (۱۳۶۳)، دیوان عنصری بلخی، عنصری بلخی، سنایی، تهران.
- دزفولیان، کاظم (۱۳۸۰)، بهار عجم، لاله‌تیک چندبهار، طلایه، تهران.
- دزفولیان، کاظم (۱۳۸۷)، اعلام جغرافیایی در متون ادب فارسی تا پایان قرن هشتم، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
- رازی، فریده (۱۳۹۰)، کتابشناسی ادبیات داستانی معاصر فارسی، از مشروطه تا ۱۳۸۹، با همکاری عذرا شجاع کریمی و آزاده گلشنی، فرهنگستان زبان و ادب فارسی، تهران.
- رستگار فسایی، منصور (۱۳۸۰)، انواع نثر فارسی، سمت، تهران.
- زرین‌کوب، عبدالحسین (۱۳۸۵)، از گذشته ادبی ایران، سخن، تهران.
- سرخوش گرتیس، وستا (۱۳۸۴)، اسطوره‌های ایرانی، ترجمه عباس مخبر، مرکز، تهران.
- شریفی، محمد (۱۳۸۷)، فرهنگ ادبیات فارسی، فرهنگ نشر نو / معین، تهران.
- شفیعی کدکنی، محمدرضا (۱۳۸۷) ← عطار نیشابوری (۱۳۸۷).
- صبور، داریوش (و) انوری، حسن (۱۳۸۷)، فرهنگ شاعران و نویسندگان معاصر سخن، سخن، تهران.
- صدری‌افشار، غلامحسین (و) حکمی، نسرین (و) حکمی، نسترن (۱۳۸۹)، فرهنگ فارسی اعلام، فرهنگ معاصر، تهران.
- طاهری شهاب (۱۳۴۸)، دیوان استاد عسجدی مروزی، عسجدی مروزی، ابن‌سینا، تهران.
- طهماسبی، فرهاد (۱۳۸۷)، درآمدی بر آشنایی با ادبیات جهان، بال، تهران.
- عابدی، محمود (۱۳۸۷)، ← خواجوی کرمانی (۱۳۸۷).
- عطار نیشابوری (۱۳۸۶)، مختارنامه، تصحیح محمدرضا شفیع کدکنی، سخن، تهران.
- عطار نیشابوری (۱۳۸۷)، منطق‌الطیر، تصحیح محمدرضا شفیع کدکنی، سخن، تهران.
- عمید، حسن (۱۳۴۶)، فرهنگ عمید (جغرافیا و تاریخ)، جاویدان، تهران.
- فرشیدورد، خسرو (۱۳۸۷)، مسئله درست و غلط، نگارش و پژوهش در زبان فارسی، سخن، تهران.

فرهنگ آثار (جلد ۱: ۱۳۷۸؛ جلد ۲: ۱۳۸۳؛ جلد ۳: ۱۳۸۵؛ جلد ۴: ۱۳۸۹؛ جلد ۵: ۱۳۸۹؛ جلد ۶: ۱۳۸۹)، به سرپرستی رضا سیدحسینی، سروش، تهران.
فرهنگ آثار ایرانی - اسلامی (جلد ۱: ۱۳۸۵؛ جلد ۲: ۱۳۸۷؛ جلد ۳: ۱۳۹۰)، به سرپرستی احمد سمیعی (گیلانی)، سروش، تهران.

فروزانفر، بدیع‌الزمان (۱۳۸۰)، سخن و سخنوران، خوارزمی، تهران.
مدرس خیابانی، محمدعلی (۱۳۶۹)، ریحانة‌الادب، چاپخانه شفق، تبریز، هشت جلد.
معین، محمد (۱۳۷۱)، فرهنگ فارسی، امیرکبیر، تهران، شش جلد.
میرعابدینی، حسن (۱۳۸۶)، فرهنگ داستان‌نویسان ایران، چشمه، تهران.
میرعابدینی، حسن (۱۳۸۷)، صد سال داستان‌نویسی ایران، چشمه، تهران، چهار جلد در دو مجلد.
نوایی، عبدالحسین (و) نصیری، محمدرضا (۱۳۸۴)، اثرآفرینان، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، تهران.
هدایت، رضاقلی خان (۱۲۸۸ قمری)، انجمن آرای ناصری، تهران، چاپ سنگی.
یاحقی، محمدجعفر (۱۳۸۶)، فرهنگ اساطیر و داستان‌واره‌ها در ادبیات فارسی، فرهنگ معاصر، تهران.
یاحقی، محمدجعفر (۱۳۸۱)، جویبار لحظه‌ها (جریان‌های ادبیات معاصر فارسی)، جامی، تهران.
یوسفی، غلامحسین (۱۳۸۰)، دیداری با اهل قلم، علمی، تهران.

Gillard, Patrick (2003), *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*, Cambridge, Cambridge University Press.

JEUGE-MAYNART, Isabelle (2011), *Le Petit Larousse Illustré*, Paris, Larousse.

www.nlai.ir (سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران)